

YURTDIŞI YATIRIM RAPORU - 2023

Bu çalışmada yer alan bilgiler herhangi bir resmi istatistik niteliğini haiz değildir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
Tablo ve Grafikler	4
Giriş	5
1. YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIMLAR	6
Tanım	6
Akım ve Stok Verileri	6
Özel Amaçlı İşletmeler (SPE)	7
İlk Yatırım Ülkesi / Nihai Yatırım Ülkesi	8
Doğrudan Sermaye Yatırımları Biçimleri	8
Doğrudan Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler	11
Doğrudan Sermaye Yatırımlarının Kaynak Ülke Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	13
2. UNCTAD DÜNYA YATIRIM RAPORU - 2023	16
Genel	16
2022 Yılı Küresel Yatırım Hareketleri	17
Yatırım Politikalarındaki Son Gelişmeler ve Önemli Hususlar	19
A. Sermaye Piyasaları ve Sürdürülebilir Finans	19
B. Herkes İçin Sürdürülebilir Enerjiye Yatırım	21
3. TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARININ TESPİTİ	24
Ticaret Bakanlığı Anketleri	24
Anket Metodolojisi	24
Yurtdışı Yatırım Anketi - 2023	25
Yurtdışı Yatırımların Değerleme Yöntemi	26
4. 2022 YILI SONU İTİBARIYLA TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARI	27
I. Genel	27
II. Sermaye Pozisyonuna göre Yurtdışı Yatırımlar	27
A) Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Değerlendirilmesi	27
1- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sayısal Dağılımı	28
2- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	29
3- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sektörel Dağılımı	30
4- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetleri	32
5- Yurtdışı Yatırımlarda Bölgelere göre İstihdam	34
B) Yurtdışı Yatırımların Ükelere göre Değerlendirilmesi	34
1- Yurtdışı Yatırımlarda İlk 30 Ülke	34
2- Ükelere göre Ön Plana Çıkan Sektörler	35
C) Yurtdışı Yatırımların Sektörlere göre Değerlendirilmesi	37
1- Yurtdışı Yatırımların Sektörel Dağılımı	37
2- Başlıca Yatırım Sektörlerinin Bölgelere göre Dağılımı	38

TABLO VE GRAFİKLER

Tablo 1. Yurtdışındaki Türk Yatırımları	27
Tablo 2. Ülke Grupları	27
Tablo 3. Bölgelere göre Sayısal Dağılım	28
Grafik 1. Bölgelere göre Sayısal Dağılım	28
Tablo 4. Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	29
Grafik 2. Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	29
Tablo 5. Bölgelere göre Sektörel Dağılım	30
Tablo 6. Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetler	33
Grafik 3. Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetler	33
Tablo 7. Bölgelere göre İstihdam	34
Tablo 8. Türk Yatırımlarının Bulunduğu İlk 30 Ülke	34
Tablo 9. İlk 10 Ülkede Başlıca Sektörler	35
Tablo 10. Yurtdışı Yatırımların Sektörel Dağılımı	37
Tablo 11. İlk 10 Sektörde Başlıca Bölgeler	38

GİRİŞ

Türkiye'ye giriş yapan yabancı sermaye ve etkileri yıllarca birçok çalışmada ele alınan ve devamlı göz önünde olan bir konu olsa da, Türkiye'den yurtdışına yönelik gerçekleştirilen yatırımlar da ihmal edilemeyecek bir boyuta ulaşmış ve analiz edilmesi gereken bir konu haline gelmiştir.

Bu kapsamda, daha önce T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından gerçekleştirilen Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışında yaptıkları doğrudan sermaye yatırımlarına ilişkin verilerin derlenmesi görevi 11/06/2015 tarihli ve 29383 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 2015/7603 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında, T.C. Ticaret Bakanlığı'na verilmiştir.

T.C. Ticaret Bakanlığı, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki sermaye yatırımlarına ilişkin verileri Bakanlık tarafından geliştirilen çevrimiçi (online) bir sistem üzerinden, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ve ilgili mevzuat kapsamında dünyadaki diğer örnekleri gibi "katılımı zorunlu" olan anketler yoluyla tespit etmektedir.

2016 yılından bu yana yapılan çalışmalar sonucunda; yurtdışı yatırımların yerleri, gerçekleştirildikleri sektörler, ortaklık yapıları ve sermaye bilgileri, istihdam verileri, ciroları gibi ayrıntılı bilgileri içeren kapsamlı bir veri tabanı oluşmuş bulunmaktadır. Söz konusu veritabanı Bakanlık tarafından yatırımcılarımızın çıkarlarının korunmasına yönelik "ticaret diplomasisi" çalışmalarında kullanılmakta; ikili ve uluslararası anlaşmaların müzakerelerinde dikkate alınmakta ve yatırımcılarımızın karşılaştıkları sıkıntıların aşılmasına yönelik girişimlerde fayda sağlamaktadır.

Diğer taraftan, elde edilen veriler toplulaştırılarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından Uluslararası Yatırım Pozisyonu istatistikleri olarak yayımlanmakta ve uluslararası kuruluşlara raporlanmaktadır.

Bu yayında yer alan bilgiler, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı sermaye yatırımlarının 2022 yılı sonu itibarıyla stok değerlerini tespit etmek amacıyla 24 Nisan - 2 Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen Yurtdışı Yatırım Anketi -2023 kapsamında derlenmiş olup aksi belirtilmediği sürece, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" çerçevesinde, yatırımcının en az %10 pay sahipliği ve ilk yatırım ülkesi kriterlerine göre sunulmuştur.

1. YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIMLAR

TANIM

Doğrudan sermaye yatırımlarının tanımına, verilerin toplanmasına ve istatistiki olarak standart şekilde yayımlanmasına yönelik olarak, başta İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) olmak üzere, uluslararası kuruluşlar tarafından yoğun çaba harcanmaktadır.

Literatürde doğrudan sermaye yatırımlarının tanımı "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" çerçevesinde belirlenmekte; verilerin ödemeler dengesi istatistikleri ve uluslararası yatırım pozisyonu verileri çerçevesinde yayımlanmasına ilişkin prosedür ve kurallar ise "IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)" çerçevesinde şekillenmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımları, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)"nda en genel haliyle "*bir ekonomide yerleşik yatırımcının diğer bir ekonominin yerleştiği olan bir işletmeye kalıcı ilişki kurmak amacıyla yaptığı sınır ötesi yatırımdır (OECD, 2008, s.17).*" şeklinde tanımlanmaktadır.

Kalıcı ilişki, doğrudan yatırımcı ile doğrudan yatırım işletmesi arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını ve doğrudan yatırımcının yatırım işletmesi yönetiminde önemli ölçüde bir etkisinin olduğunu ifade eder. Anılan kaynakta doğrudan yatırım işletmesinin yönetiminde önemli ölçüde bir etki, sözkonusu işletmede doğrudan ya da dolaylı yoldan "*en az yüzde 10 oranında oy hakkına sahip olma*" olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2008, s.17).

Tanımda yer alan "*yerleşiklik*" kavramı vatandaşlık kavramından farklıdır. Gerçek kişilerin yurtdışı yatırımlarının istatistiki olarak derlenmesinde, kişinin vatandaşı olduğu ülke değil, yerleşik olduğu ekonomi esas alınmaktadır. Örneğin, Almanya'da 12 aydan beri oturmakta olan ve bu ekonomide uzun süre kalıcı olma niyeti bulunan Türk vatandaşının Almanya'da yaptığı yatırım, Türkiye'nin yurtdışı yatırımı sayılmamaktadır.

Tüzel kişi yatırımcılar için ise yatırımcı şirketlerin yerleşik olduğu ekonomi, şirketin hukuken tescil edildiği ülke olup, bu yatırımcıların gerçekleştirdiği yurtdışı yatırımların istatistiki olarak derlenmesinde yatırımcıların tescil olduğu ekonomi esas alınmaktadır. Birden çok merkezde tescil durumunda, yatırımcının ekonomik çıkar merkezi olan ülke "*asil merkez*" kabul edilmektedir.

AKIM VE STOK VERİLERİ

Doğrudan sermaye yatırımlarına ilişkin veriler, "*akım*" ve "*stok*" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Akım verileri; sermaye yatırımında bulunmak amacıyla yurtdışına / yurtiçine belirli bir dönemde çıkan / giren nakdi ya da aynı sermaye tutarını ifade ederken, stok verileri ise, gerçekleşmiş yatırımların belirli bir an itibarıyla değerini ifade etmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımı akım verileri; bir ekonomide yerleşik kişilerin, başka ekonomiler ile belirli bir dönem içinde gerçekleştirdiği sermaye giriş ve çıkışları ilişkisini yansıtmaktadır. Bu sebeple, akım verileri ödemeler dengesi istatistikleri altında derlenmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımı stok verileri bir ekonomideki yerleşik kişilerin başka ekonomilerde gerçekleştirdiği yatırımların belirli bir tarihteki değerini yansıtmaktadır. Bir ekonomide yerleşik kişilerin yurtdışında yerleşik kişilerden olan finansal alacakları ile yurtdışında yerleşik kişilere olan finansal yükümlülüklerinin belirli bir tarihteki stok değeri Uluslararası Yatırım Pozisyonu altında derlenmektedir.

Uluslararası Yatırım Pozisyonu'nda toplam finansal varlıklar ile toplam finansal yükümlülüklerin farkı ise "*net uluslararası yatırım pozisyonu*" olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, net uluslararası yatırım pozisyonu, belirli bir tarih itibarıyla bir ekonominin yurtdışından alacaklarıyla, yurtdışına olan borçlarının net değerini göstermektedir.

Türkiye'ye yapılan (yurtiçine yönelik) doğrudan yatırım stok verileri ve Türkiye'den yurtdışına yapılan doğrudan sermaye yatırımlarının akım istatistikleri TCMB tarafından derlenerek sırasıyla "*uluslararası yatırım pozisyonu istatistikleri*" ve "*ödemeler dengesi istatistikleri*" adları altında yayımlanmakta ve belirli dönemler itibarıyla uluslararası kuruluşlara rapor edilmektedir.

ÖZEL AMAÇLI İŞLETMELER (SPE)

"*Özel Amaçlı İşletmeler*" (*Special Purpose Vehicle/Entity - SPV/SPE*) şirket, vakıf, adi ortaklık veya tüzel kişiliği olmayan bir işletme gibi pek çok hukuki form alabilen, dar kapsamlı ve tam olarak belirlenmiş bir amacı yerine getirmek için kurulan yapılandırılmış işletmelerdir.

1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve gelişmiş diğer ülkelerde kullanılmaya başlanan özel amaçlı işletmeler, sponsorların (kurucuların veya bu işletmelerin adına kuruldukları işletmelerin; proje sahiplerinin) çoğunlukla özel amaçlı işletmeye transfer ettikleri varlıkları veya bizzatıhi finanse edilecek projeden elde edilecek gelirleri teminat gösterdikleri, finansörlerin ise sözkonusu teminatlar çerçevesinde ve sponsorların diğer faaliyetlerinin risklerinden ayrı olarak yalnızca projenin riskleri ile sınırlı bir biçimde finansman sağladıkları, finansmanına imkân sağladıkları proje dışında herhangi bir varlığı, borcu ve daha genel bir ifade ile faaliyeti bulunmayan yapılardır.

Risk yönetimi açısından yatırımcılara cazip bir finansman kaynağı seçeneği sunan özel amaçlı işletmeler, genel uygulamada, Hollanda, Malta, Lüksemburg ve İrlanda gibi çok sayıda ülke ile etkin ikili yatırım anlaşmaları bulunan, finansal işlemlere çeşitli kolaylıklar sağlayan ve vergisel avantajlar sağlayan ülkelerde kurulmakta, proje finansmanının yanı sıra yatırımlara yönelik para transferlerinde de aracı olarak kullanılmaktadır.

İLK YATIRIM ÜLKESİ / NİHAİ YATIRIM ÜLKESİ

Özel amaçlı işletmelerin doğrudan sermaye yatırımlarında yaygın bir biçimde kullanılıyor olması, doğrudan sermaye yatırımlarının coğrafi dağılımına ilişkin veriler yorumlanırken "ilk yatırım ülkesi (*immediate investment country*)" ve "nihai yatırım ülkesi (*ultimate investment country*)" kriterlerinin dikkate alınması gereğini de ortaya çıkarmaktadır.

"Nihai yatırım ülkesi", yurtdışında kurulu bulunan bir yatırım üzerinden dolaylı olarak önemli bir etki sahibi olunan yatırımın bulunduğu üçüncü ülke olarak tanımlanabilir.

"OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)"nda yurtdışındaki ilk basamak yatırımların yanı sıra, bu yatırımlar üzerinden üçüncü ülkelerde pay sahibi olunan diğer yatırımlara ilişkin verilerin de toplanması tavsiye edilmektedir.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI BİÇİMLERİ

Doğrudan sermaye yatırımları, literatürde değişik sınıflandırmalara tabi tutulmuş olup genel anlamda yatırımın yönüne göre, şekline göre ve amacına göre sınıflandırılmaktadır.

A) YÖNÜNE GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Yabancı yatırımcı tarafından yurtiçine yönelik olarak gerçekleştirilen yatırımlar "içe doğru yatırımlar (*Inward FDI*)", yerli yatırımcı tarafından yurtdışına yönelik gerçekleştirilen yatırımlar ise "dışa doğru yatırımlar (*Outward FDI*)" olarak tanımlanmaktadır.

B) YATIRIM ŞEKLİNE GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Doğrudan sermaye yatırımları, gerçekleştirilme şekillerine göre sıfırdan yatırımlar, birleşme ve satın almalar ve ortak girişimler olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilmektedir. Bu sınıflandırmalara, nadiren de olsa yatırımdan sonra gerçekleştirilen tamamlama ve yenileme yatırımları da dâhil edilmektedir.

1- SIFIRDAN YATIRIMLAR (GREENFIELD INVESTMENTS)

Yatırımcı firmanın ev sahibi ülkede tamamen yeni bir tesis veya girişim kurması ile meydana gelen yatırımlar olarak tanımlanabilecek sıfırdan yatırımlar; katma değer, istihdam, teknoloji transferi gibi birçok imkân yaratması açısından ev sahibi ülkelerin en çok istediği yatırım çeşididir. Ayrıca, bu tür yatırımlarda ülkeye yurtdışı sermaye girişi diğer yatırım türlerine nazaran daha fazla olmaktadır.

2- BİRLEŞME VE SATIN ALMALAR (MERGERS & ACQUISITIONS)

Sınır ötesi birleşmeler, farklı ülkelerden farklı firmaların varlıklarını ve faaliyetlerini yeni bir yasal oluşum altında bir araya getirmeleri sonucu yapılan yatırımlar olarak tanımlanabileceken; bir firma tarafından, yerleşik olduğu ülke dışında başka bir ülkedeki varlıkların ve ekonomik faaliyetlerin edinilmesi yoluyla gerçekleştirilen yatırımlar ise sınır ötesi satın almalar olarak bilinmektedir.

Birleşme ve satın alma yöntemi ile gerçekleştirilen yatırımlar, yatırımcı firmaya teknolojiyi içsel olarak geliştirmek yerine daha uygun maliyetlerle mevcut teknolojiye ulaşma imkânı sağlamakta, satın alınan firmanın iç ve dış pazarda sahip olduğu paydan faydalanılmasına imkân tanımaktadır.

Öte yandan, istihdam yaratma imkânının sıfırdan yatırımlar kadar yüksek olmaması, teknoloji transferinin daha sınırlı olması ve ulusal bir şirketin yurtdışı kaynakların kontrolüne geçmesi gibi nedenlerden dolayı ev sahibi ülkeler için yeni yatırımlar birleşme ve satın almalara kıyasla daha cazip görünmekle beraber; yerel firmanın kapanmak üzere olan bir firma olması durumunda üretim ve istihdamı koruyucu etki yaratacağından birleşme ve satın almalar hayat kurtarıcı rol de oynayabilmektedir.

Ayrıca, uzun dönemde yatırımcı şirket tarafından ilave yeni yatırımlar ve de yeni üretim yöntemleri de gerçekleştirileceği göz önüne alındığında, birleşme ve satın almaların ev sahibi ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayabileceği görülmektedir.

3- ORTAK GİRİŞİMLER (JOINT VENTURES)

Ortak girişim, herhangi birçok uluslu şirket ile yerel şirketin amaçlarını gerçekleştirmek üzere kaynaklarını bir araya getirerek oluşturdukları mülkiyeti, faaliyetleri, sorumlulukları, finansal riskleri ana şirketten ayrı olan üçüncü bir şirket olarak tanımlanmaktadır. Ortak girişimlerde, kaynak ülke şirketi ile ev sahibi ülke şirketi bir araya gelerek belirlenen bir yatırım projesi için birlikte hareket etmek için bir ortak işletme veya girişim oluştururlar. Ortak girişim şeklinde gerçekleştirilen yatırımlar, yerel ortağın kendi ülkesiyle ilgili kurum ve uygulamalar hakkındaki bilgisinden yararlanma, yerel ortağın sahip olduğu deneyim ve unvandan dolayı ev sahibi ülke piyasasına daha kolay giriş yapma ve de ev sahibi ülkenin yerel mülkiyet gereksinimlerine ilişkin kurallarını aşabilme gibi unsurlarla yabancı yatırımcı açısından avantajlar sağlayabilmektedir.

C) YATIRIM AMACINA GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Yatırım amacına göre doğrudan sermaye yatırımları; kaynak arayan yatırımlar, pazar arayan yatırımlar, etkinlik arayan yatırımlar ve stratejik varlık arayan yatırımlar olmak üzere dört ana başlık altında incelenebilir.

1- KAYNAK ARAYAN YATIRIMLAR

Yatırımcı firmanın, üretim faktörlerini kendi ülkesine nazaran daha etkin kullanabileceği ülkelere yönelik olarak gerçekleştirdiği yatırımlar kaynak arayan yatırımlardır. Doğal kaynaklar ve hammadde açısından daha zengin olan ülkeler, yatırımcıları kendi ülkelerine çekebilmekte ve yatırımcı firmanın çok daha düşük maliyetlerde faaliyetlerini sürdürmesine olanak tanımaktadır.

2- PAZAR ARAYAN YATIRIMLAR

Pazar arayan yatırımlar, firmaların yeni pazarlara girme veya mevcut pazarlarını koruma amaçlı olarak gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Yatırım yapılan piyasanın büyüklüğü, nüfusun gelir düzeyi, ülkenin büyüme oranı gibi veriler bu tarz yatırımlar için belirleyici rol oynamaktadır. Sözkonusu yatırımlarda hedeflenen pazar sadece evsahibi ülke pazarı olmayabilir. Yatırım yapılan ülkenin üçüncü ülke pazarlarına erişimde yatırımcı firmaya kolaylıklar sağlamasından dolayı gerçekleştirilen yatırımlar da pazar arayan yatırımlardır. Bu tarz yatırımlar, firmaya ürünlerini yerel beğeni ve tercihlere göre üretme ve sözkonusu pazara ihracat yoluyla girme maliyetinden muaf olma şansı tanımaktadır.

3- VERİMLİLİK ARAYAN YATIRIMLAR

Verimlilik arayan yatırımlar, yatırımcının ölçek ekonomilerinden ve farklı ülkelerdeki tüketicilerin farklı zevk ve tercihlere sahip olmasından dolayı risk dağıtımını avantajından yararlanmak, ayrıca üretim faktörlerini verimli bir şekilde kullanmak amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Herhangi bir firma, verimlilik arayan yatırım gerçekleştirerek değişik ülkelerdeki farklı değer zincirlerine ait farklı malların üretimi üzerinde ayrı ayrı uzmanlaşmaktadır.

Yatırımcı ucuz işgücüne erişim sağlayabildiği ülkelerde emek yoğun faaliyetlerini sürdürürken, gelişmiş olan ülkelerde ise daha çok sermaye ve teknoloji yoğun üretimlerini gerçekleştirir. Böylece firmalar, üretim kompozisyonlarını, üretim faktörlerinin maliyet arbitrajlarından yararlanarak, hedef pazarın yapısına göre çeşitlendirme yoluna giderler.

4- STRATEJİK VARLIK ARAYAN YATIRIMLAR

Yatırımcıların uzun dönemde stratejik kazanç elde etmek amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlar olarak bilinen stratejik varlık arayan yatırımlar, firmaların rakiplerine karşı üstünlüğü elde tutmak, uzun dönemde büyüme ve yüksek kâr elde edebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Örneğin; herhangi bir firmanın Ar-Ge faaliyetlerini artırma amaçlı olarak başka bir firma ile birleşmesi ya da firmanın ileride artabilecek enerji ihtiyacı için şimdiden enerji sektöründe yatırımlar gerçekleştirmesi stratejik varlık arayan yatırımlardandır.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Firmalar, doğrudan sermaye yatırımı gerçekleştirme kararı almadan önce, hedef ülkelerdeki mevcut birçok etkeni analiz etmekte, faaliyetlerini maksimum kâr ile sürdürebilecekleri üretim merkezlerini seçmektedirler. Yatırımcıların kararlarında yatırım yapılacak ülkenin politik durumu, ekonomik ve sosyal koşullarına ilişkin birçok faktör rol oynamaktadır.

A) PAZAR BÜYÜKLÜĞÜ

Yatırım gerçekleştirilecek hedef ülkenin pazar büyüklüğü, doğrudan sermaye yatırımlarının ana belirleyicilerinden biridir. Pazar büyüklüğü genellikle kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYH) ile ölçülmektedir. Ülke nüfusu da piyasa büyüklüğünün belirlenmesinde kullanılan verilerdendir. Gerçekleştirilen birçok akademik çalışmada doğrudan sermaye yatırımları ile piyasa büyüklüğü arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

B) ÜRETİM FAKTÖRLERİ VE GİRDİ MALİYETLERİ

Hammadde ve doğal kaynaklara erişerek uygun maliyette girdi temini firmaların üretim maliyetlerini düşüren bir unsurdur. Ayrıca, ucuz işgücü de firmaların yatırım kararı almalarında önemli rol oynamakta olup, işgücünün sadece ucuz olması değil nitelikli olması da yatırımcı için önem taşımaktadır.

C) ÜÇÜNCÜ ÜLKE PAZARLARINA ULAŞIM İMKÂN LARI

Firmalar yatırım kararı alırken sadece ev sahibi ülkenin pazarını değil, sözkonusu ülke üzerinden üçüncü ülkelere ulaşmayı da hedeflemektedir. Bu çerçevede, hedef ülkenin üçüncü ülkelerle imzalamış olduğu serbest ticaret alanı ve gümrük birliği gibi ekonomik entegrasyona yönelik anlaşmalar, yatırımcılar tarafından dikkate alınmaktadır.

D) SİYASİ VE EKONOMİK İSTİKRAR

Firmalar için yatırım gerçekleştirecekleri ülkedeki siyasi istikrar, yatırımın geleceği açısından önemli bir yere sahiptir ve ev sahibi ülkedeki siyasi faktörler yatırımcıya öngörülebilirlik sağlamaktadır.

Öngörülemeyen bir siyasi ortam, demokrasi ve çok partili siyasi yönetim sistemindeki aksaklık ve eksiklikler yatırımcıların hedef ülkeye yöneliminde caydırıcı etki yaratabilir.

Ayrıca, ekonomik istikrar da firmaların doğrudan sermaye yatırımı gerçekleştirme kararlarında önemli rol oynamakta, ekonomik dalgalanmalar ve döviz kuru dalgalanmaları, yüksek enflasyon, piyasadaki belirsizlikler yatırımcı için risk yaratacak unsurlar olarak görülmektedir.

E) YATIRIM TEŞVİKLERİ

Yatırımcının üretim maliyetlerinin düşürülmesinde önemli yeri olan teşvikler, ev sahibi ülkeler tarafından yurtdışı yatırımların çekilmesi için kullanılan önemli enstrümanlardan biri haline gelmiştir. Finansal teşvikler, vergi indirim ve istisnaları, uygun faizli krediler ev sahibi ülkeler tarafından yurtdışı yatırım çekmek için başvurulan teşviklere örnek gösterilebilir.

F) ALTYAPI

Gerçekleştirilen deneysel çalışmalarda ev sahibi ülkedeki altyapı imkânları ile doğrudan sermaye yatırımları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ulaştırma, haberleşme, enerji gibi üretim ve pazarlama safhalarında hayati öneme sahip altyapı alanlarında yabancı yatırımcıya cazip imkânlar sunulması, firmaların hedef pazara yönelik üretimlerinin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır.

G) YASAL ALTYAPI

Şeffaf ve güvenilir bir hukuk sistemi yabancı yatırımcılar için önem taşıyan unsurlardan biridir. Gerçekleştirilecek yatırımın geleceği açısından yatırımcı firmanın kendisini güvende hissetmesi gerekmektedir. Yatırım mevzuatının düzenleme ve uygulamalar yönünden yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılar arasında ayırım yapılmaması kuralı (ulusal muamele prensibi) çerçevesinde uygulanıyor olması, yabancı yatırımcıların kendilerini hukuken güvende hissetmeleri açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, ev sahibi ülkenin imzalamış olduğu yatırımların korunmasına ilişkin anlaşmalar da yabancı yatırımcılara hukuki olarak güvence sağlayabilmektedir.

H) COĞRAFI VE KÜLTÜREL YAKINLIK

Coğrafi yakınlık doğrudan sermaye yatırımlarının karar sürecinde önemli rol oynamakta, coğrafi olarak kaynak ülkeye daha yakın ülkelerde yatırım yapmak firmalara ulaşım ve zaman maliyeti açısından avantajlar sağlamaktadır.

Öte yandan, kaynak ve ev sahibi ülke arasındaki kültürel yakınlık da doğrudan sermaye yatırımlarının hareketini belirleyen faktörlerdendir. Firmalar dil ve kültür açısından kaynak ülkelerine yakın olan ülkelerde yatırım gerçekleştirmeyi tercih etmektedir. Bu tarz yatırımlarda yerel pazar zevk ve tercihleri hedef ülkeninkilerle çoğu zaman paralellik göstermekte, böylece firmaların pazara girişleri kolaylaşmaktadır. Türkiye'nin yurtdışı yatırımlarının ilk olarak Türk Cumhuriyetleri'nde yoğunlaşmaya başlaması, coğrafi ve kültürel yakınlığın doğrudan sermaye yatırımları üzerindeki etkisine örnek olarak gösterilebilir.

I) DİĞER BELİRLEYİCİLER

Doğrudan sermaye yatırımlarına ev sahipliği yapacak ülkenin vergilendirme politikaları ve vergi idaresinin etkinliği, yatırım yeri seçiminde değerlendirilen önemli hususlardandır.

Ev sahibi ülkedeki bürokratik yapı ve yabancı yatırımcıya yatırım sonrası sağlanan hizmetler de doğrudan sermaye yatırımlarının hareketlerinde önemli bir yere sahiptir. Firmalar, faaliyetlerini en verimli şekilde yürütmek amacıyla bürokratik işlemlerini kolaylıkla halledebilecekleri, rüşvet ve yolsuzluğun minimum seviyelerde olduğu ülkelerde yatırımlarını gerçekleştirmeyi hedeflemekte, yatırımlarını gerçekleştirdikten sonra da gerek ilgili belgelerin temini gerek üretim sırasında karşılaşılabilecek sorunların giderilmesi konularında ev sahibi ülke tarafından ihtiyaç duydukları yardım ve kolaylıkların sağlanmasını beklemektedirler.

Diğer taraftan, ev sahibi hükümetlerin rekabet ve şirket satın alınmasına ilişkin politikaları, ülkenin dış ticarete açıklığı gibi diğer faktörler de yabancı yatırımcının iç ve dış piyasadaki faaliyetlerini etkileyeceğinden, doğrudan sermaye yatırımlarının hangi ülkeleri tercih edeceğini belirleyebilmektedir.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARININ KAYNAK ÜLKE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doğrudan sermaye yatırımlarının, gerek kaynak gerekse ev sahibi ülkelerin iktisadi ve siyasi yapısı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ülkeler; teknoloji ve sermaye transferi, istihdam artışı, ihracat çeşitlendirilmesi gibi birçok nedenden dolayı doğrudan sermaye yatırımlarını çekmek için çeşitli politikalar üretmektedirler.

Öte yandan, doğrudan sermaye yatırımlarının kaynak ülke üzerindeki etkileri hala tartışma konusudur. Doğrudan sermaye yatırımları, kaynak ülke açısından istihdam ve sermayenin yurtdışına kaçıışı olarak görülse de uzun dönemde kaynak ülke üzerinde olumlu etkileri de sözkonusu olabilmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımlarının ev sahibi ülke üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar literatürde pek yaygın bir şekilde görülmekle birlikte, kaynak ülke üzerindeki etkilerine dair çalışmalar daha sınırlıdır.

A) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIÇİ YATIRIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Doğrudan sermaye yatırımlarının yurtiçi yatırımlar üzerindeki etkisi, kaynak ülkenin ekonomik yapısına ve firmanın yatırım kararının ardında yatan nedenlere göre değişim göstermekte olup, literatürdeki çalışmalarda hala kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. Üzerinde çalışılan ülkelerin ekonomik yapılarının farklı olması ve de çalışmalarda sınırlı sayıda firmaların baz alınması ortaya çıkan sonuçlardan genel bir yargıya ulaşılmasını engellemektedir.

Yurtdışı yatırımlar her ne kadar ülkeden sermaye çıkışı demek olsa da, gerçekleştirilen yatırımın finansmanı eğer yurtiçinden değil de, hedef ülke veya üçüncü ülkeler üzerinden sağlanıyorsa, yurtiçindeki sermaye stokunda bir azalma meydana gelmemektedir. Bu tarz yatırımlar, kaynak ülkeye transfer edilen kârlar sayesinde sermaye stoğunun artarak yurtiçi yatırımların finansmanında kullanılabilmesine imkân tanıyabilmektedir. Örneğin, firmalar yurtdışındaki üretimle maliyetleri düşürerek kazanılan maliyet avantajını yurtiçindeki yatırımlara yansıtmaktadırlar.

Eğer yatırımcı firma, üretim aşamalarını yurtiçi ve yurtdışında parçalı olarak yapıyorsa, yurtdışı ve yurtiçindeki üretim bir zincir halinde birbirine bağımlı hale getirilmişse, yurtdışı yatırımların yurtiçindeki yatırımları da artırması beklenmektedir. Böyle durumlarda yurtdışı ve yurtiçi yatırımlar birbirlerinin ikamesi olmaktan ziyade, tamamlayıcı yatırımlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Yurtiçindeki yatırımların, uygun üretim maliyetleri ile üretim ve pazarlamada etkinlik (işgücü maliyeti ve etkinliği, hammadde kaynaklarının bolluğu, ticaret maliyetlerinin asgariye indirilmesi) nedeniyle yurtdışına taşınması ve ihracatı ikame etmesi durumunda ise yurtiçi yatırımlarda azalma görülebilmektedir.

Son olarak, eğer firma stratejik varlık arayan yatırım gerçekleştiriyorsa, bir başka ifadeyle, yatırımla kaynak ülkede olmayan ve de uzun dönemde fayda sağlayacak bir varlığa erişim amaçlandıysa, sözkonusu yatırımın uzun dönemde yurtiçi yatırımları olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Firmanın, yurtdışındaki yatırımı sayesinde elde ettiği teknoloji ve bilgiyi yurtiçine aktarması halinde, yurtiçindeki yatırımlarının verimliliği artacaktır.

B) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIÇI İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yurtdışı yatırımlar, yurtiçindeki istihdamın yurtdışına transferi olarak algılanmakla beraber, uzun dönemde yurtiçi istihdamın niteliği ve niceliğini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Firmalar üretimlerini yurtdışına kaydırırken; yönetim, pazarlama ve Ar-Ge faaliyetlerini yurtiçinde bulunan merkezlerinde sürdürmektedirler. Bu durum ise, yurtiçindeki vasıflı işgücü talebini artırmaktadır. Diğer bir deyiŐle, yurtdışı yatırımlar vasıtasıyla yurtiçindeki mavi yakalı istihdamı olumsuz etkilenirken, beyaz yakalı istihdamında artış görülebilmektedir.

Diğer taraftan, yurtiçi üretim ile yurtdışı üretimin birbirini tamamlaması ve yurtiçinden yurtdışındaki yatırıma ara mal ihraç edilmesi durumunda ise ülke içindeki yatırımlar, dolayısıyla istihdam da artacaktır.

Yurtdışı yatırımlar, kaynak ülkedeki istihdamın niteliğini de etkileyebilmektedirler. Firmalar yurtdışı yatırımlar ile vasıfsız işgücü ihtiyaçlarını, uygun maliyetlerle yurtdışından karşılamaktadırlar. Öte yandan, yurtdışı yatırımlar, firmanın operasyonlarının uluslararasılaŐması bakımından yönetim ve pazarlama açısından vasıflı işgücünü gerektirmekte, bu durum yurtiçindeki işgücünün nitelik ve etkinlik olarak gelişmesine yol açabilmektedir.

C) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIÇI VERİMLİLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Firmalar, gerçekleştirdikleri yurtdışı yatırımlar ile uluslararası rekabetin mevcut olduğu pazarlara giriş yaparak bir rekabet ortamında varlıklarını sürdürebilmek için etkinliklerini ve performanslarını artırma yoluna gitmektedirler.

Uluslararası pazarda faaliyet göstermenin verdiği tecrübe ile üretimlerini daha etkin şekilde gerçekleŐtiren firmalar, kendi ülkelerindeki kaynakları da maksimum etkinlikle kullanabilme becerisini edinmektedirler. Bu durum kaynak ülkedeki üretim, istihdam ve ihracatı olumlu yönde etkilemektedir.

Ayrıca, yurtdışı yatırımlar ile firmalar, kendi ülkelerinde mevcut olmayan teknoloji, know-how ve bilgiye ulaşma imkânını elde etmekte ve sözkonusu bilgi ve teknolojiyi kendi ülkelerine transfer etme imkânını bulmaktadırlar.

2. UNCTAD DÜNYA YATIRIM RAPORU - 2023

GENEL

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından 5 Temmuz 2023 tarihinde yayımlanan 2023 Dünya Yatırım Raporu'na göre, 2020'deki sert düşüşün ve 2021'deki güçlü toparlanmanın ardından, küresel doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) 2022 yılında, 2021 yılına göre %12'lik bir azalış ile 1,3 trilyon dolara gerilemiştir.

Söz konusu gerilemenin Ukrayna'daki savaş, yüksek gıda ve enerji fiyatları ile borç baskıları gibi küresel risklerden kaynaklandığı ve uluslararası proje finansmanı ile sınır ötesi birleşme ve satın almaların (M&A) özellikle daha sıkı finansman koşulları, yükselen faiz oranları ve sermaye piyasalarındaki belirsizlikten etkilendiği anılan raporda belirtilmektedir.

"Herkes için Sürdürülebilir Enerjiye Yatırım" başlığı ile yayımlanan raporda, 2022 yılındaki yatırım trendlerini şekillendiren ekonomik engellerin biraz azalmış olmasına rağmen tamamen ortadan kalkmadığı, jeopolitik gerilimlerin hala yüksek seviyede olduğu ve son finansal sektör çalkantısının yatırımcı belirsizliğini arttırdığı vurgulanmaktadır.

UNCTAD Genel Sekreteri Rebeca Grynspan, enerji fiyatlarındaki yükselme ve birçok ülkede daha fazla enerji güvenliği nedeniyle fosil yakıtlara yapılan yatırımların yenilenebilir enerjiye olan eğilimi tersine çevireceği endişesine rağmen 2015 yılından bu yana uluslararası yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımların üç kat arttığını ve yeni yenilenebilir enerji proje sayısının rekor seviyeye ulaştığını belirtmiştir. Diğer taraftan, yenilenebilir enerji alanında daha fazla yatırıma ihtiyaç duyulduğunu ve ülkelere sürdürülebilir enerjiye yönelik yatırımları artırmak için gereken adımların atılması gerekliliğini de ifade etmiştir.

Sağlık, iklim değişikliği ve ekonomik şokların ardı ardına yaşanması sebebiyle dünya genelindeki yatırımlarda belirsizlik meydana gelmiş, yükselen enflasyon, resesyon korkuları ve finansal piyasalardaki dalgalanma birçok yatırım planının askıya alınmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla uluslararası yatırım akışları azalmış, ancak 2022 yılında uluslararası yatırımlardaki düşüş sınırlı kalmış ve gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlar az da olsa artış göstermiştir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki yatırım büyümesinin birkaç büyük gelişmekte olan ekonomiye odaklanmış olması, birçok küçük gelişmekte olan ülkeye yapılan yatırımların neredeyse durma noktasına gelmesi ve en az gelişmiş ülkelere yapılan yatırımların ise daha da düşmesi işlerin yolunda gitmediğini göstermiştir.

2022 yılında DYY'deki düşüşün gelişmiş ekonomilerdeki çok uluslu şirketlerin finansal işlemlerinden kaynaklandığı ve DYY'nin bu ekonomilerde %37 oranında azalarak 378 milyar dolara gerilediği kaydedilmiştir.

Gelişmekte olan ekonomilerdeki sıfırdan yatırım proje sayısının %37 artarken yenilenebilir enerji sektöründeki büyük projeler etkisiyle bu projelerin değerlerinin iki katına çıktığı, bunun da endüstri ve altyapı alanında yatırım olanakları için olumlu bir işaret olduğu ifade edilmiştir.

Gelişmekte olan ekonomilere yönelik DYY girişleri, %4 artarak 916 milyar dolar seviyesine yükselmiş ve bu ekonomilerin küresel DYY'lerden aldığı pay %70'in üzerine çıkmıştır.

2022 yılında en fazla DYY girişi gerçekleşen ilk 10 ekonomi Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Singapur, Hong Kong, Brezilya, Avustralya, Kanada, Hindistan, İsveç ve İngiliz Virgin Adaları olmuştur.

UNCTAD tarafından 2023 yılında uluslararası iş ve sınır ötesi yatırım için küresel ortamın zorlu olmaya devam ettiği ve dolayısıyla küresel DYY üzerindeki aşağı yönlü baskının 2023 yılında da devam etmesinin beklendiği belirtilmektedir.

2022 YILI KÜRESEL YATIRIM HAREKETLERİ

A. AFRİKA

Afrika'ya yönelik DYY girişleri bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında %44 düşüşle 2022 yılında 45 milyar dolara gerilemiş ve kıtanın küresel yatırım girişlerinden aldığı pay %3,5 olmuştur.

Kıtada 2022 yılında en fazla yatırım çeken ülkeler; Mısır (11,4 milyar dolar), Güney Afrika (9,1 milyar dolar), Etiyopya (3,7 milyar dolar), Senegal (2,6 milyar dolar), Mozambik (2 milyar dolar) olmuştur.

Kıtada en fazla yatırım yapan ülkeler ise stok veriler baz alındığında; Birleşik Krallık (60 milyar dolar), Fransa (54 milyar dolar), Hollanda (54 milyar dolar), ABD (45 milyar dolar), Çin (44 milyar dolar) olmuştur.

B. GELİŞMEKTE OLAN ASYA

Gelişmekte olan Asya'ya yönelik DYY girişleri 2022 yılında 662 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve küresel DYY girişlerinin yarısından fazlasını oluşturmuştur.

Kıtada 2022 yılında en fazla yatırım çeken ülkeler; Çin (189,1 milyar dolar), Singapur (141,2 milyar dolar), Hong Kong (117,7 milyar dolar), Hindistan (49,4 Milyar dolar) ve Birleşik Arap Emirlikleri (22,7 milyar dolar) olmuştur.

Bölgeye en fazla yatırım yapan ülkeler ise stok veriler baz alındığında; Çin (1,8 trilyon dolar), Hong Kong (1 trilyon dolar), ABD (661 milyar dolar), Japonya (516 milyar dolar) ve Singapur (440 milyar dolar) olmuştur.

C. LATİN AMERİKA VE KARAYİPLER

2022 yılında Latin Amerika ve Karayipler'e yönelik DYY, emtia ve stratejik minerallere olan yüksek talep tarafından desteklenerek bir önceki yıla göre %51 oranında artarak 208 milyar dolara yükselmiş ve tarihte kaydedilen en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Bölgede en fazla yatırım çeken ülkeler; Brezilya (86,1 milyar dolar), Meksika (31,5 milyar dolar), Şili (19,8 milyar dolar), Kolombiya (17 milyar dolar) ve Arjantin (15,1 milyar dolar) olmuştur.

Kıtada en fazla yatırım yapan ülkeler ise stok veriler baz alındığında; ABD (250 milyar dolar), İspanya (177 milyar dolar), Hollanda (149 milyar dolar), Lüksemburg (100 milyar dolar) ve Kanada (74 milyar dolar) olmuştur.

D. GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER

2022 yılında gelişmekte olan ekonomilere yönelik DYY girişi %4 oranında artarak 916 milyar dolara ulaşmıştır. Söz konusu artışın büyük bir bölümü Latin Amerika ve Karayipler'deki güçlü büyüme performansından kaynaklanmıştır.

DYY akışları, diğer sınır ötesi sermaye akışlarına kıyasla, gelişmekte olan ekonomiler için dış finansmanın önemli bir kaynağı olmaya devam etmiştir.

E. GELİŞMİŞ EKONOMİLER

2022 yılında gelişmiş ülkelere yönelik DYY girişleri, Avrupa ve Kuzey Amerika başta olmak üzere %37 oranında düşüş göstermiştir. DYY'deki düşüş genel olarak finansal piyasalardaki belirsizlik ve teşvik paketlerinin sona ermesinden kaynaklanmıştır.

Alt bölgelere bakıldığında, DYY girişleri Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Amerika'da düşerken, diğer Avrupa ve diğer gelişmiş ülkelerde artmıştır.

Gelişmiş ekonomilerde açıklanan sıfırdan yatırım projelerinin değeri %37 oranında artarak rekor seviyede olan 639 milyar dolara yükselmiştir. Birincil sektördeki projeler 12 milyar dolar ile düşük seviyede kalırken, imalat ve hizmetler sektöründeki projelerin değeri sırasıyla %39 ve %35 artmıştır.

F. EN AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER

En az gelişmiş ülkelere (EAGÜ) yönelik DYY, %16 oranında azalarak 22 milyar dolara ulaşmıştır. En fazla yatırım çeken ilk beş ülke, EAGÜ'ye yönelik toplam sermaye girişinin %70'ini oluşturmuştur.

EAGÜ içerisinde en fazla yatırım çeken ülkeler Etiyopya (3,7 milyar dolar), Kamboçya (3,6 milyar dolar), Bangladeş (3,5 milyar dolar), Senegal (2,6 milyar dolar) ve Mozambik (2 milyar dolar) olmuştur.

EAGÜ'ye yönelik en fazla yatırım yapan ülkeler ise stok veriler baz alındığında; Çin (48 milyar dolar), Hollanda (21 milyar dolar), Tayland (14 milyar dolar), Fransa (12 milyar dolar) ve Singapur (8 milyar dolar) olmuştur.

G. DENİZE ÇIKIŞI OLMAYAN ÜLKELER

Denize çıkışı olmayan 32 gelişmekte olan ülkeye yönelik DYY girişi 2022 yılında %6 oranında artarak 20 milyar dolara yükselmiştir. DYY girişleri birkaç ekonomide yoğunlaşmış ve ilk beş ülkeye yönelik yatırımlar, grubun toplam %83'ünü oluşturmuştur.

En fazla yatırım çeken ülkeler; Kazakistan (6,1 milyar dolar), Etiyopya (3,7 milyar dolar), Özbekistan (2,53 milyar dolar), Moğolistan (2,5 milyar dolar) ve Uganda (1,5 milyar dolar) olmuştur.

Stok veriler baz alındığında, denize çıkışı olmayan gelişmekte olan ülkelere en fazla yatırım yapan ülkeler sırasıyla; Çin (20 milyar dolar), Tayland (5 milyar dolar), Kanada (5 milyar dolar), Hollanda (4 milyar dolar) ve Güney Afrika (2 milyar dolar) olmuştur.

YATIRIM POLİTİKALARINDAKİ SON GELİŞMELER VE ÖNEMLİ HUSUSLAR

Dünya yatırım ortamını etkileyen ve etkileme potansiyeli bulunan konu başlıklarına, UNCTAD tarafından yayımlanan Dünya Yatırım Raporu'nda her yıl özel bir bölüm ayrılmaktadır. UNCTAD Dünya Yatırım Raporu'nda bu yıl özel bölüm ayrılan konu başlıkları sermaye piyasaları ve sürdürülebilir finans ile sürdürülebilir enerjiye yatırımlardır.

A. SERMAYE PİYASALARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR FİNANS

2023 yılında yayımlanan UNCTAD Dünya Yatırım Raporu'nda sürdürülebilir finans piyasalarının mevcut durumu ile yatırımların sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda yönlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Finansal piyasalarda etkili olan yüksek enflasyon ve artan faiz oranları gibi çeşitli olumsuz faktörlere rağmen küresel sürdürülebilir finans piyasalarının hacminin 2022 yılında 5,8 trilyon dolar seviyesine ulaştığı belirtilen Raporda ayrıca, sürdürülebilir fonların piyasa değerinin 2021 yılındaki 2,7 trilyon dolar seviyesinden 2,5 trilyon dolar seviyesine inmesine rağmen, yatırımcılar için cazibesini korumaya devam ettiği ifade edilmiştir.

Bu azalışa rağmen, sürdürülebilir fon piyasasına net sermaye girişleri pozitif seyretmekte ve uzun vadeli bir stratejiye işaret etmektedir. 2022 yılında sürdürülebilir tahvil arzı %11 oranında azalmıştır. Ancak mevcut oran halen pandemi öncesi seviyelerin üzerindedir. Sürdürülebilir tahvil piyasasının kümülatif değeri 2022 yılında, bir önceki yıl değeri olan 2,5 trilyon dolardan 3,3 trilyon dolara yükselmiştir.

Raporda ayrıca gelişmekte olan ülkelerde yenilenebilir enerji ve iklimle ilgili projelerin finansmanında gönüllü karbon piyasasının öneminin arttığına dikkat çekilmektedir. Yenilenebilir enerji finansmanında henüz küçük bir paya sahip olmakla birlikte hızlı gelişen bir alan olan gönüllü karbon piyasası, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirilen projeler için kullanılmakta ve gelişmiş ülkelerdeki (çoğunlukla Avrupa ülkeleri ve ABD) alıcılara satılmaktadır.

Kamu emeklilik fonu ve hükümet fonları gibi kurumsal yatırımcıların sürdürülebilir enerji finansman ve değişiminde kritik bir rol oynayacağı belirtilen Raporda, çok sayıda kurumsal yatırımcının iklim konusundaki eylemlerini açıkladığı ve bu çerçevede sürdürülebilir enerjiye yatırım ve fosil yakıtların payının azaltılması gibi hususlara yönelik çalışmaların öneminin arttığı ifade edilmektedir.

Ancak, özellikle 2022 yılında, kırılgan finansal piyasalar ve politik riskler gibi sebeplerden ötürü gelişmekte olan ekonomilerde bu yöndeki çabalarda bir zayıflama göze çarpmaktadır. Buna mukabil, Kuzey Amerika ve Avrupa'da çevresel düzenlemelerin daha ön planda olduğu ve firmaları sera gazı emisyonunun azaltılması yönünde daha katı kurallar altında tuttuğu görülmektedir.

Rapora göre, son 20 yıldan beri menkul kıymet borsaları gibi sermaye piyasası altyapısı da borsaya kote firmalar için sürdürülebilir raporlamanın teşvik edilmesi açısından etkili olmaya başlamaktadır. Ayrıca bu gelişmeler, sürdürülebilir finans ile ilgili olarak, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politika ve düzenlemelerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Sürdürülebilir finans alanında uygulanan politikalar açısından Avrupa Birliği, ABD ve Çin'in öncü rolünün devam ettiğinin belirtildiği Raporda politika örnekleri verilmekte, Türkiye'nin ise, sürdürülebilir bankacılığın desteklenmesi, yeşil borçlanma araçlarının tercih edilmesi gibi sektör özelinde uygulamalara gittiği ifade edilmektedir.

Raporda ayrıca Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change) yakın tarihli değerlendirme raporunda da belirtildiği gibi, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşmanın aciliyeti vurgulanmakta ve bu hedefe ulaşılırken enerji dönüşümünün hızlandırılması ve iklim alanında toplu bir eylemin gerektiği ifade edilmektedir.

Sürdürülebilir finans piyasasının farklı dönemler boyunca gelişimine devam ettiği, Avrupa Birliği sınıflandırması ve Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB – International Sustainability Standards Board) gibi standartların geliştirilmesinin de bu sürece katkıda bulunduğu ifade edilen Raporda, 2050 yılına kadar, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde hızlı bir eğitim sürecinin başlatılmasının ve yatırımcıların desteklenmesinin önem arz ettiğinin altı çizilmektedir.

Bu çerçevede, UNCTAD programları ve BM Küresel Sürdürülebilir Finans Gözetiminin (GSFO – Global Sustainable Finance Observatory) eğitim faaliyetlerinin hızlandırılmasını ve yatırım paydaşlarını sürdürülebilirlik, iklim ve enerji dönüşümü gibi alanlarda yatırımlarının desteklenmesini amaçladığının belirtildiği Raporda, sürdürülebilir kalkınma için küresel yatırım topluluğunun, 2023 yılı Ekim ayında UNCTAD'ın 8 inci Dünya Yatırım Forumu'nda bir araya geleceği ve sürdürülebilir kalkınma ve iklim geçişi için sermaye piyasalarından yararlanmanın yollarını belirlemek amacıyla görüş alışverişinde bulunacağı ifade edilmektedir.

B. HERKES İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ENERJİYE YATIRIM

UNCTAD Raporu'nda yenilenebilir enerji yatırımı ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Raporda fosil yakıta dayalı enerjiden yenilenebilir enerjiye geçişi finanse etmek için yenilenebilir enerji üretimi, enerji verimliliği ve altyapıya uzun yıllar boyunca önemli yatırımlar yapılması gerektiği vurgulanmış ve devlet ile özel sektörün yanında ulusal ve uluslararası yatırımların rollerine vurgu yapılmıştır.

ENERJİ DÖNÜŞÜMÜNDE ULUSLARARASI YATIRIMLAR

Raporda, enerji dönüşümüne yapılan uluslararası yatırımların yeterince hızlı büyümediği ve yenilenebilir teknolojilere yapılan yatırımların öncelikle gelişmiş ülkelerde yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Ayrıca, sözkonusu dönüşümün gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken yatırımların 2030 yılına kadar yılda 5,7 trilyon doları aşmasının beklendiği ifade edilmiştir. Tahmin edilen toplam sermaye harcaması ise 125 trilyon doların üzerindedir. Güneş ve rüzgâr enerjisinin gerekli yenilenebilir enerji kapasitesine ulaşmak için önemli olduğu, ancak bu iki enerjiye ilişkin üretim kapasitesinin önemli oranda arttırılmasının gerektiği vurgulanmıştır.

Uluslararası yatırımcıların ilgisinin dünyada bölgeden bölgeye farklılık gösterdiğinin ve gerekli yatırımların aynı hızda yapılamadığının da altı çizilmiştir. Özellikle enerji dönüşümünü sağlamak için yapılacak yatırımlarda dış kaynaklara daha çok ihtiyaç duyan gelişmekte olan ekonomilerde dış kaynaklara ulaşımın daha maliyetli olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir incelemeye göre, gelişmekte olan ekonomilerin enerji dönüşümünü 2030 yılına kadar tamamlayabilmeleri için her yıl 2,4 trilyon dolar tutarında kaynak ayırmaları gerektiği öngörülmektedir. Bunun 1 trilyon dolar tutarındaki bölümünün ise dış kaynakla sağlanacağı tahmin edilmiştir.

Söz konusu dönüşümün sağlanması için doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) büyük öneme sahiptir. Ancak özellikle bazı büyük çaplı projeler veya kamu-özel işbirliği (KÖİ) projeleri, -özellikle GOÜ'lerde- yatırımın yapılacağı ülke hükümetlerinin de devreye girmesini gerektirecek niteliktedir. En Az Gelişmiş Ülkelerde (EAGÜ) ulusal kaynak, uzmanlık ve altyapı eksiklikleri nedeniyle uluslararası proje finansmanı hayati bir öneme sahiptir. Raporda ayrıca, proje finansmanında yer alan firmaların sadece enerji firmaları olmadığı, madencilik, finans, metalürji, kimyasal ve müteahhitlik gibi sektörlerden geldiği de belirtilmektedir.

FİRMA PERSPEKTİFİ: ENERJİ DÖNÜŞÜMÜNDE YATIRIM EKONOMİSİ

Raporda, enerji dönüşümünde şirketlerin bakış açısı da incelenmiş ve DYY'lerin belirleyici unsurları üzerinde durulmuş ve her ülke için ayrı etki düzeylerine sahip olmakla birlikte, yerli ve yabancı yatırımcıların avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmiştir.

Buna göre, yabancı yatırımcıların daha geniş finansal olanaklara ve yüksek bir teknoloji düzeyine sahip olduğu, ayrıca risklerini azaltmalarına yardımcı olacak garanti mekanizmalarından faydalanabildikleri için daha büyük risk alma potansiyeline sahip olduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık yerli yatırımcıların ise ülkeye uyum düzeyinin daha yüksek olduğu, ülke ile ilgili belirsizliklerin daha az olduğu ve sahip oldukları bağlantılar sebebiyle avantaj elde edebilme imkânlarının olduğu belirtilmiştir.

Yatırım kararlarını olumsuz etkileyebilecek olan faktörler de ülke özelinde değişmektedir. Ancak genel olarak yatırım maliyetlerinin yüksek ve yatırımın geri dönüş süresinin uzun olması, altyapı eksiklikleri gibi hususlar, firmaların yatırım kararlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Ayrıca gelişmekte olan ekonomilerde yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak, fosil yakıtlara yapılacak yatırımlardan daha maliyetli olabilmektedir. Bu da enerjide dönüşümü olumsuz etkilemektedir. Raporda sürdürülebilir enerji yatırımlarının artışının desteklenmesi için, özellikle gelişmişte olan ekonomilere yönelik yatırımlarda, finansman maliyetlerinin azaltılmasının önemli olduğunun altı çizilmektedir.

ÜLKE PERSPEKTİFİ: YATIRIM VE ENERJİ DÖNÜŞÜM PLANLARI

Raporda konuya ilişkin ülke perspektifi başlığına da yer verilmiştir. Bu çerçevede, ülkelerin yatırım planlama süreçleri, yatırım politikası önlemleri ve enerji dönüşüm stratejileri üzerinde de durulmuştur. Bu çerçevede, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve enerji dönüşümünün sağlanması için uygulanacak stratejilerde uzun vadeli enerji güvenliğinin önemine vurgu yapılmakta ve birçok ülkenin bu konuda yol haritaları belirlediğine dikkat çekilmektedir.

Gelişmekte olan ekonomiler için yenilenebilir enerji yatırımlarının uzun dönemde maliyetlerden tasarruf sağlayıcı etkisinin görüleceği ve nihai kullanıcılar için daha düşük maliyetli enerji kullanımını mümkün kılacağı belirtilmiştir.

Gelişmekte olan ekonomiler açısından enerji dönüşüm planlarına da Raporda yer verilmiştir. Kamboçya, Meksika ve Kenya gibi ülkelerde enerji dönüşüm planlarının endüstriyel kalkınma planları ile uyumlu olduğu tespitine yer verilmiştir.

Ayrıca yine gelişmekte olan ekonomilerde enerji dönüşümüne yönelik politikalar da incelenmiş, fosil yakıt üretimine karşılık yatırımcıları yenilenebilir enerjiye yönlent teşviklerden bahsedilmiştir. Bu teşvikler arasında vergi muafiyetleri, mali teşvikler ve üretim bazlı vergi kredilerinin yer aldığı belirtilmiştir.

Raporda ayrıca, politika yapıcıların enerjide dönüşümün sağlanması için uluslararası iş birliği de dâhil olmak üzere her türlü çabanın gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

POLİTİKA ÖNCELİKLERİ

Raporda son olarak enerji dönüşümünde karşılaşılan güçlükler üzerinde durulmuştur. Yapılan hesaplamalara göre 1,5°C'lik ısınma limiti senaryosunun gerçekleşmesi için 2050 yılına kadar Dünya GSYİH'inin 1,5 katı kadar bir yatırım yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, Paris Anlaşması'nda belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için ülkelerin enerji yatırımlarını teşvik edici mekanizmaları devreye sokmasının öneminden bahsedilmekte, ayrıca dünya çapında uluslararası yatırım anlaşmaları kapsamında sürdürülebilir enerji politikalarının desteklenmesi gerekliliğinin altı çizilmektedir.

Diğer taraftan, sürdürülebilir enerji alanında yatırım için küresel bir aksiyon anlaşması önerilen raporda, bu anlaşma bünyesinde stratejik ortaklıklar, finans mekanizmaları ve uluslararası iş birliği kurulabileceğinden bahsedilmektedir.

Nihai olarak şimdiye kadar enerjide dönüşüm alanında kaydedilen ilerlemelerin umut verici olduğu belirtilmekle birlikte, bu alandaki dinamizmin sürdürülmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Bu kapsamda, gerçekleştirilecek olan Dünya Yatırım Forumu, politika yapıcılar için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

3. TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARININ TESPİTİ

TİCARET BAKANLIĞI ANKETLERİ

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile (637 sayılı Ekonomi Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında) ihdas edilen Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü, yurtdışında yapılacak yatırımlara ilişkin mevzuatı hazırlamak ve uygulamak, yurtdışı yatırımların gözetim, denetim ve yönlendirilmesine ilişkin önlemleri almak ve bu hususlarla ilgili düzenlemeler yapmak, sektör ve ülke bazında gerekli tedbirleri almak, kalkınma planları ve yıllık programlardaki ilke, hedef ve politikalar çerçevesinde yurtdışındaki Türk yatırımlarının desteklenmesi ve yönlendirilmesi konularında öngörülen teşvik tedbirlerini hazırlamak, uygulamak, uygulamayı takip etmek ve değerlendirerek gerekli tedbirleri almak ile görevlendirilmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki yatırımlarına ilişkin verilerin Bakanlığımız tarafından toplanmasına ilişkin mevzuat 11 Haziran 2015 tarihli ve 29383 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Ülkemizde de, yurtdışındaki örnekleri gibi, katılımı zorunlu olan anketler yoluyla gerçekleştirilen veri toplama çalışmasına yönelik olarak T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü ve Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü işbirliğinde yurtdışı sermaye yatırımlarına ilişkin kapsamlı verilerin yatırımcılar tarafından doğrudan Bakanlığımıza ulaştırılmasına ve verilerin işlenmesine imkân sağlayan web tabanlı bir sistem kurularak ydyanket.ticaret.gov.tr adresi üzerinden hizmete sunulmuştur.

ANKET METODOLOJİSİ

Yurtdışına yönelik doğrudan sermaye yatırım verilerinin derlenmesi, firmalar arasındaki ilişkilerin giriftliği sebebiyle oldukça karmaşık ve istatistiki açıdan çalışılması zor bir alandır. Bu itibarla, IMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar, sözkonusu verilerin belirli standartlar ve kriterler çerçevesinde düzenlenmesine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Sözkonusu standartlar, ödemeler dengesi ve uluslararası yatırım pozisyonu istatistiklerinin tutarlı, karşılaştırılabilir ve güvenilir bir şekilde derlenmesini sağlamaktadır.

T.C. Ticaret Bakanlığı Yurtdışı Yatırım Modülü üzerinden talep edilen verilerle bu verilerin hesaplanmasında uygulanan metodoloji, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" ve "IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)" tanım ve kaideler çerçevesindeki metodoloji ile uyumludur.

YURTDIŞI YATIRIM ANKETİ - 2023

24 Nisan - 2 Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen YurtdiŐi Yatırım Anketi – 2023 sonucunda toplam 2.877 yatırımın “Yatırımcı Bilgileri”, “Yatırım Bilgileri”, “Hisse Oranları”, “Sermaye Bilgileri”, “Borç Alacak Bilgileri” ve “Ters Yatırım Bilgileri”ne yönelik veri toplanmıŐtır. Veriler değerlendirilirken;

- Gerçek kişilerden son 1 sene itibarıyla yerleşik oldukları ekonominin Türkiye olduğunu belirtenlerin yatırımları istatistiki olarak kayda alınmaktadır.
- T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan anket çalışmaları, 2016 yılı öncesinde yapılan çalıŐmalardan farklı olarak yatırımların ilk yatırım ülkesi / nihai yatırım ülkesi kriterleri çerçevesinde tespit ve tasnif edilmesine imkân tanımaktadır. Ankette derlenen yurtdiŐi yatırım bilgilerinden “ilk yatırım ülkesi” (*immediate investment country*) kriterine uyanlar yayımlanmaktadır.
- “Yatırım üzerinde önemli ölçüde bir etkiye sahip olma” kriteri çerçevesinde yatırımcıların “en az yüzde 10 oranında” hisse sahibi oldukları yatırımlarına ülkemiz yurtdiŐi sermaye yatırımları stokunda yer verilmektedir.
- Yatırımların değerlemedesinde, “zkaynakların Defter Değeri Yöntemi” esas alınmaktadır. “zkaynakların Defter Değeri Yöntemi” yatırım değeri tanımına uyumlu olarak, yurtdiŐi yatırımlara ilişkin olarak bir önceki yıl sonu itibarıyla “denmiŐ sermaye”, “rezervler”, “geçmiŐ yıllar kar veya zararı” ve “dönem net karı veya zararı” sorularak zkaynaklar üzerinden “yatırımların sermaye pozisyonu” tespit edilmektedir.
- Metodolojik olarak “zkaynakların Defter Değeri Yöntemi” kullanılmakla birlikte, yatırımcılara yatırımlarının piyasa değerleri, yatırımlarında istihdam edilen Türk ve yabancı çalıŐan sayısı, yatırımlarının Türkiye ile ihracat ve ithalatı ile ciro bilgileri talep edilmektedir.
- Yatırımcılardan Nihai Kontrol Sahibi Firma /Grup/Holding/Diğer Tüzel Kişi (NKS) bilgisi de istenmektedir. NKS, yatırımcının yönetiminde doğrudan %50’den fazla oy kullanma hakkına sahip olmakla yatırımcı firmayı kontrol eden veya dolaylı olarak başka bir firma veya firmalar zinciri üzerinden (sahiplik zincirindeki her bir firmanın tüm zincir boyunca yönetimde %50’den fazla oy kullanma hakkına sahip olması kaydıyla) yatırımcı firmayı kontrol eden Firma/Grup/Holding/Tüzel Kişi’dir.
- Yatırımların bir önceki yıl sonu itibarıyla yatırımcılarıyla, yatırımcılarının varsa doğrudan yatırımcı olduğu Türkiye’de yerleşik diğer firmalarla ve NKS’nin varsa doğrudan yatırımcı olduğu Türkiye’de yerleşik diğer firmalarla olan ticari (ihracat/ithalat iŐlemleri nedeniyle oluŐan), nakdi (kredi sözleŐmesine bağlanmış)

ve cari (herhangi bir sözleşmeye bağlı olmaksızın) borç ve alacakları sorularak “yatırımların borç-alacak pozisyonu” tespit edilmektedir.

- Sermaye ve borç-alacak pozisyonlarının toplanması ile “net yatırım pozisyonu”na ulaşılmaktadır.
- Yurtdışı yatırımlar, “nihai yatırım ülkesi” (*ultimate investment country*) kriterine göre de tasnif edilmektedir. Bu kapsamda, yatırımcının, 1. basamaktan sonraki basamaklarda yer alan yatırımlarındaki hisse oranlarının tespitinde çarpım yöntemi kullanılmaktadır.

YURTDIŞI YATIRIMLARIN DEĞERLEME YÖNTEMİ

“OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)” ve “IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)”nda yurtdışı yatırımlara ilişkin değerlendirme işleminin, prensip olarak, yatırımın piyasa değerine göre yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Halka arz edilmemiş firmaların değerlemesinde ise OECD ve IMF tarafından çeşitli yöntemler önerilmektedir.

Bir yatırım işletmesinin değerini Uluslararası Muhasebe Standartları’na göre değerlemeyi içeren “Öz Kaynakların Defter Değeri” yöntemi, yatırımcıların yatırım bilgilerini daha kolay aktarabilmesini ve bu bilgilerin yeknesak bir biçimde derlenebilmesini sağlamaktadır.

ÖZ KAYNAKLARIN DEFTER DEĞERİ (OWN FUNDS BOOK VALUE - OFBV)

“OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)”te tanımlanan “Öz Kaynakların Defter Değeri” yöntemine göre yatırımın değeri, muhasebe kalemleri olarak “ödenmiş sermaye”, “rezervler” ve “dönem karını veya zararını da içerecek şekilde dağıtılmamış tüm kar ve zararların net değeri”ni içerir.

Firmalarımızın yurtdışı yatırımlarının hemen hemen hiçbirinin piyasa değerlemesinin yapılmamış olması nedeniyle yapılan anket çalışmasında değerlendirme değeri olarak “öz kaynakların defter değeri” kullanılmaktadır.

4. 2022 YILI SONU İTİBARIYLA TÜRKİYE’NİN YURTDIŞI YATIRIMLARI

I. GENEL

“Yurtdışı Yatırım Anketi – 2023” çalışması sonucunda, Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışında gerçekleştirdikleri **2.033** yatırımın 31 Aralık 2022 itibarıyla sermaye pozisyonu **50,8 milyar \$** olarak tespit edilmiştir.

Yatırımcı ile yurtdışı yatırım arasındaki borç ilişkisinin de dikkate alındığı net yatırım pozisyonuna göre Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımlarının tutarı ise **54,1 milyar \$’dır**.

TABLO 1. YURTDIŞINDAKİ TÜRK YATIRIMLARI

Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)	Borç Pozisyonu (\$)	Net Yatırım Pozisyonu (\$)
2.033	50.770.692.979	3.311.403.739	54.081.133.262

II. SERMAYE POZİSYONUNA GÖRE YURTDIŞI YATIRIMLAR

A) YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımlarının bölgesel sınıflandırılmasında Türkiye İstatistik Kurumu ülke gruplaması baz alınmıştır.

TABLO 2. ÜLKE GRUPLARI

Bölge	Ülkeler
AB 27	AB Üyesi Ülkeler
Diğer Avrupa	Arnavutluk, Belarus, Birleşik Krallık, Bosna Hersek, Guernsey, İsviçre, Jersey, İzlanda, Karadağ, KKTC, Kosova, Liechtenstein, Makedonya, Moldova, Norveç, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Ukrayna
Kuzey Afrika	Cezayir, Fas, Libya, Mısır, Tunus
Diğer Afrika	Kuzey Afrika dışında kalan Afrika Ülkeleri
Kuzey Amerika	ABD, Kanada
Orta Amerika ve Karayipler	ABD Virgin Adaları, Aruba, Bahamalar, Barbados, Bermuda, Cayman Adaları, Curaçao, Sint Maarten, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Guatemala, Honduras, İngiliz Virgin Adaları, Küba, Meksika, Nikaragua, Panama, St. Knitts ve Nevis dahil ülkeler
Güney Amerika	Arjantin, Bolivya, Brezilya, Ekvator, Guyana, Kolombiya, Paraguay, Peru, Surinam, Şili, Uruguay, Venezuela
Yakın ve Ortadoğu	Azerbaycan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Filistin, Gürcistan, Irak, İran, İsrail, Katar, Kuveyt, Lübnan, Suriye, Suudi Arabistan, Umman, Ürdün, Yemen
Diğer Asya	Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve tüm diğer Asya ülkeleri
Avustralya ve Yeni Zelanda	Avustralya ve Yeni Zelanda ile birlikte Cocos, Christmas, Cook, Heard ve McDonald Adası, Niue Adası, Norfolk, Tokelau Adaları
Diğer Okyanusya ve Kutup Böl.	Guam, Kiribati, Kuzey Mariana Adaları, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tuvalu, Yeni Kaledonya ve diğer ülkeler

1- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIMI

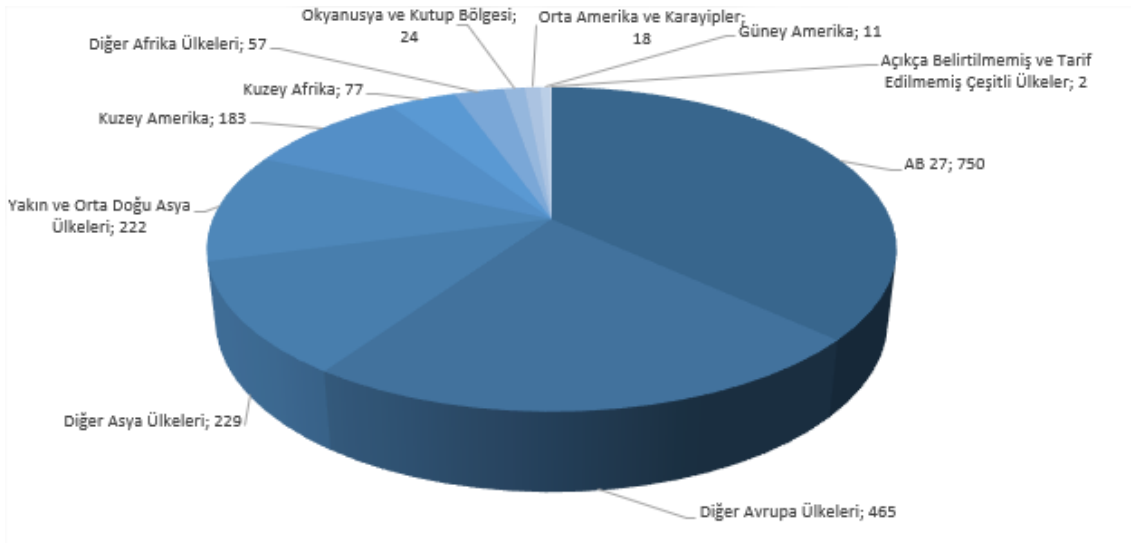
Ülkemiz kaynaklı yurtdışı yatırımların dağılımı incelendiğinde, toplam 2.033 yatırımın 750 adedinin Avrupa Birliği ülkelerinde, 465 adedinin Diğer Avrupa Ülkeleri olarak gruplandırılan Birleşik Krallık, Rusya Federasyonu, Balkan ülkeleri, EFTA üyeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinde bulunduğu görülmektedir.

TABLO 3. BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIM

Bölgeler	Yatırım Sayısı	Toplam Yatırım Sayısı İçindeki Payı (%)
AB 27	750	37,41%
Diğer Avrupa Ülkeleri	465	22,93%
Diğer Asya Ülkeleri	229	10,88%
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	222	10,32%
Kuzey Amerika	183	9,80%
Kuzey Afrika	77	3,51%
Diğer Afrika Ülkeleri	57	2,69%
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	24	1,08%
Orta Amerika ve Karayipler	18	0,82%
Güney Amerika	11	0,48%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	2	0,09%
Genel Toplam	2.033	100,00%

Diğer Asya Ülkelerinde 229, Yakın ve Ortadoğu Ülkelerinde 222, Kuzey Amerika'da 183, Kuzey Afrika'da 77, Diğer Afrika Ülkelerinde 57, Okyanusya ve Kutup Bölgesi'nde 24, Orta Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde 18, Güney Amerika'da 11 adet yatırım bulunmaktadır.

GRAFİK 1. BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIM

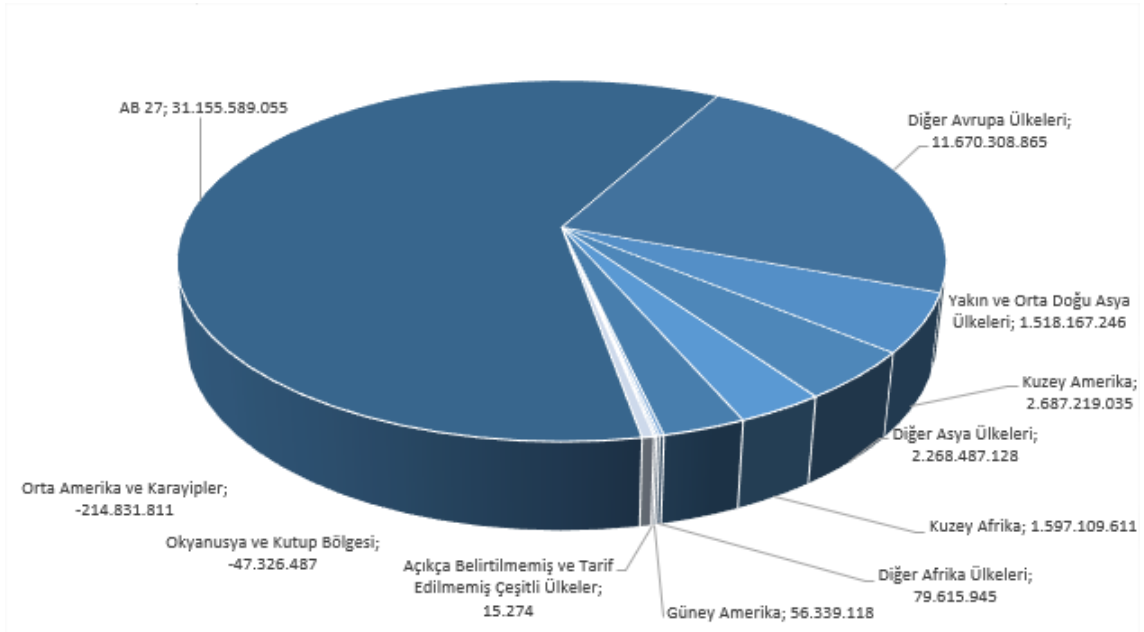
2- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

Yurtdışı yatırımların bölgelere sermaye pozisyonuna bakıldığında, AB ülkelerinin %61,4 pay ve 31,2 milyar \$ sermaye pozisyonu ile ilk sırada geldikleri görülmektedir. AB ülkelerini Birleşik Krallık, Rusya, Balkan ülkeleri, EFTA üyeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin yer aldığı Diğer Avrupa Ülkeleri %23 pay ve 11,7 milyar \$ ile takip etmektedir. Kuzey Amerika'da %5,3 payla 2,7 milyar \$; Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Güneydoğu Asya Ülkelerinin de yer aldığı Diğer Asya Ülkelerinde ise % 4,5 payla 2,3 milyar \$ tutarında Türk yatırımı bulunmaktadır.

TABLO 4. BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

Bölgeler	Sermaye Pozisyonu (\$)	Toplam Sermaye Pozisyonu İçindeki Payı (%)
AB 27	31.155.589.055	61,37%
Diğer Avrupa Ülkeleri	11.670.308.865	22,99%
Kuzey Amerika	2.687.219.035	5,29%
Diğer Asya Ülkeleri	2.268.487.128	4,47%
Kuzey Afrika	1.597.109.611	3,15%
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.518.167.246	2,99%
Diğer Afrika Ülkeleri	79.615.945	0,16%
Güney Amerika	56.339.118	0,11%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	15.274	0,00%
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	-47.326.487	-0,09%
Orta Amerika ve Karayipler	-214.831.811	-0,42%
Genel Toplam	50.770.692.979	100,00%

GRAFİK 2. BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

Fas, Tunus, Libya, Cezayir ve Mısır'ı içeren Kuzey Afrika bölgesi tüm yatırımlar içinde %3,2 paya ve 1,6 milyar \$ sermaye pozisyonuna; Gürcistan ve Azerbaycan gibi komşu ülkeler ile Ortadoğu ve Körfez ülkelerini içeren Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri ise %3'lik bir paya ve 1,5 milyar \$ sermaye pozisyonuna sahiptir.

3- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIMI

Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımları sektörel olarak incelendiğinde, AB Ülkeleri grubunda finans ve sigorta faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Bu sektörü gıda içecek ve tütün ürünleri imalatı, ulaştırma ve depolama, toptan ve perakende ticaret ve mobilya imalatı sektörleri takip etmektedir.

TABLO 5. BÖLGELERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIM

Bölge / Sektör	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)	Seçilmiş Sektörlerin Bölgesel Sermaye Pozisyonu İçindeki Payı (%)
AB 27	29.464.865.509	62,24%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	27.168.646.599	92,21%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	874.903.821	2,97%
H. Ulaştırma ve Depolama	704.512.581	2,39%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	366.514.605	1,24%
CN. Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat Sanayii	350.287.902	1,19%
Diğer Avrupa Ülkeleri	10.828.929.582	22,87%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	6.272.767.974	57,93%
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	3.000.273.148	27,71%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	1.109.365.956	10,24%
J. Bilgi ve İletişim	269.651.829	2,49%
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	176.870.675	1,63%
Kuzey Amerika	2.512.483.274	5,31%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	1.346.442.506	53,59%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	427.173.529	17,00%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	401.445.586	15,98%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	270.288.867	10,76%
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	67.132.786	2,67%
Kuzey Afrika	1.648.127.222	3,48%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	1.220.529.825	74,06%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	180.497.266	10,95%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	131.629.611	7,99%
F. İnşaat	66.515.477	4,04%
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	48.955.043	2,97%
Diğer Asya Ülkeleri	1.416.990.487	2,99%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	319.201.565	22,53%
F. İnşaat	300.753.658	21,22%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	275.045.948	19,41%
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	265.229.145	18,72%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	256.760.172	18,12%

Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.271.508.061	2,69%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	577.493.725	45,42%
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	228.143.851	17,94%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	212.674.260	16,73%
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	160.850.693	12,65%
J. Bilgi ve İletişim	92.345.532	7,26%
Diğer Afrika Ülkeleri	123.588.780	0,26%
H. Ulaştırma ve Depolama	60.460.005	48,92%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	49.334.381	39,92%
F. İnşaat	11.106.617	8,99%
CL. Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1.369.387	1,11%
CH. Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	1.318.389	1,07%
Güney Amerika	90.038.131	0,19%
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	43.005.604	47,76%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	39.971.299	44,39%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	5.853.840	6,50%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	1.160.000	1,29%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	47.388	0,05%
Orta Amerika ve Karayipler	30.540.971	0,06%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	26.245.642	85,94%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	6.830.163	22,36%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	4.528.641	14,83%
CM. Ulaşım Araçları İmalatı	47.267	0,15%
CH. Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	-7.110.741	-23,28%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	15.274	0,00%
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	15.274	100,00%
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	-47.326.487	-0,10%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	174.948	-0,37%
D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	45.966	-0,10%
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	500	0,00%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	-13.739.587	29,03%
H. Ulaştırma ve Depolama	-33.808.314	71,44%
Genel Toplam	47.339.760.804	100,00%

Brexit kapsamında 2021 yılında AB üyeliğinden ayrılan Birleşik Krallık'ın dâhil olduğu Diğer Avrupa Ülkeleri grubunda bu ülkedeki Türk yatırımlarının etkisiyle finans ve sigorta faaliyetleri, madencilik ve taş ocakçılığı, toptan ve perakende ticaret, bilgi ve iletişim, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı ön plana çıkmaktadır.

Kuzey Amerika'da finans ve sigorta, ana metal sanayi ve gayrimenkul faaliyetleri ile tekstil; Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri'nde finans ve sigorta, kimya sanayii ile toptan ve perakende ticaret; Kuzey Afrika'da ana metal sanayii ile tekstil ve hazır giyim imalatı; Diğer Asya Ülkeleri'nde ise toptan ve perakende ticaret, inşaat, gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı ile kimya sanayii sektörleri önde gelen sektörlerdir.

4- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLERİ

Yurtdışı Yatırım Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler, yurtdışı yatırımların coğrafi ve sektörel dağılımı ile yatırım şekilleri bakımından çeşitli kırılımlarla sınıflandırılabilir.

Diğer taraftan Yurtdışı Yatırım Anketleri sonucunda oluşturulan Yurtdışı Yatırım Veritabanı, Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki yatırımlarına ilişkin irtibat ve bilanço bilgilerinin yanı sıra yurtdışı yatırımların Türkiye ile gerçekleştirdikleri dış ticarete ilişkin verileri, yatırımlar sonucunda yaratılan istihdam bilgilerini ve yurtdışı yatırımların ciro büyüklüklerini de içermektedir.

Böylelikle yurtdışı yatırımların ülkemiz ekonomisine katkılarının sayısal biçimde değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir.

Yurtdışı yatırımlarımızda ciro verisi 2022 yılında, 2021 yılına göre % 22,5 oranında artarak 43,3 milyar \$’dan 53 milyar \$’a yükselmiştir. Öte yandan, yurtdışındaki Türk yatırımlarında yakalanan istihdam da 2022 yılında % 5,2 oranında artarak 168.088’den 176.827’ye yükselmiştir.

YURTDIŞI YATIRIMLARIN DIŞ TİCARETİMİZDEKİ YERİ

Küresel ticaret ağlarında etkin rol oynama arzusundaki firmalar, tek veya sınırlı sayıda pazarda yürüttükleri faaliyet süreçlerinde karşılaşabilecekleri riskleri azaltmak, üretim faktör maliyetlerini düşürmek, girdi tedarikini güvenceye almak ve uygun maliyetle gerçekleştirmek, gümrük ve tarife dışı engelleri aşmak, yatırım yapılan ülkenin dâhil olduğu bölgesel ekonomik oluşumlardan kaynaklanan avantajları değerlendirmek gibi çok çeşitli amaçlardan bir ya da birkaç tanesine ulaşmak için yurtdışı yatırımı tercih etmektedirler.

Türk firmalarının da son yıllarda yurtdışı yatırımlara giderek ağırlık vererek üretimlerini dünya sathına yaydıkları görülmektedir.

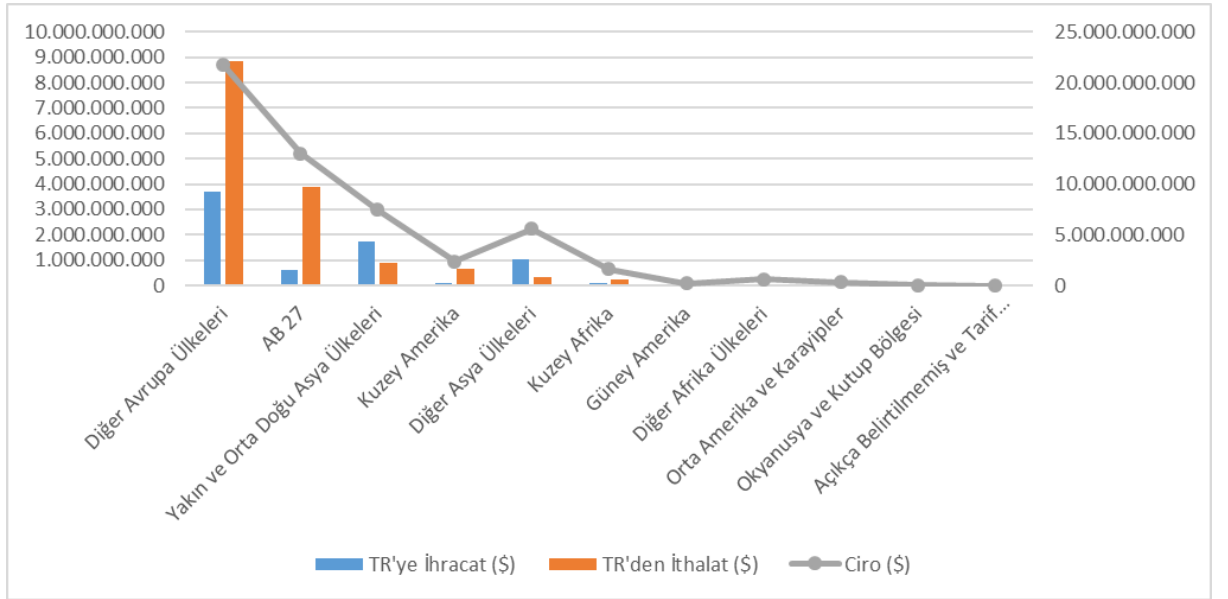
Yatırımcılardan alınan yanıtlar doğrultusunda, 2022 yılında Türkiye’den yurtdışı yatırımlara gerçekleştirilen ihracat tutarının 15 milyar \$, Türkiye’nin bu yatırımlardan gerçekleştirdiği ithalat tutarının ise 7,2 milyar \$ olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan, Türkiye’den gerçekleştirilen yurtdışı yatırımlardan, “ilk yatırım ülkesi” (immediate investment country) kriterine göre tasnif edilen ve bu yayında yer alan yatırımların toplam ciro büyüklüğü, alınan yanıtlar kapsamında, 53 milyar \$ olarak belirlenmiştir.

TABLO 6. BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

Bölgeler	TR'ye İhracat (\$)	TR'den İthalat (\$)	Ciro (\$)
Diğer Avrupa Ülkeleri	3.685.266.716	8.831.242.668	21.739.458.200
AB 27	618.310.720	3.865.829.153	12.989.902.949
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.718.594.946	883.752.002	7.451.362.865
Kuzey Amerika	78.785.206	666.603.628	2.381.927.888
Diğer Asya Ülkeleri	1.020.862.358	311.224.156	5.594.381.982
Kuzey Afrika	80.783.497	243.234.129	1.601.118.297
Güney Amerika	80.246	94.024.050	224.682.891
Diğer Afrika Ülkeleri	5.015.315	35.653.426	621.885.159
Orta Amerika ve Karayipler	15.183.352	23.128.101	350.121.574
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	71.792	20.375.050	53.594.569
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	0	0	0
Genel Toplam	7.222.954.147	14.975.066.363	53.008.436.374

GRAFİK 3. BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

5- YURTDIŞI YATIRIMLARDA BÖLGELERE GÖRE İSTİHDAM

Yurtdışı yatırımlarda gerçekleştirilen istihdam 163.336'sı yabancı, toplam 176.827 olarak tespit edilmiştir. En yüksek istihdam toplam 60.469 ile DiŐer Avrupa Ülkeleri'nde gerçekleŐmiŐtir.

TABLO 7. BÖLGELERE GÖRE İSTİHDAM

Bölgeler	Türk alıŐan Sayısı	Yabancı alıŐan Sayısı
DiŐer Avrupa Ülkeleri	7.316	53.153
DiŐer Asya Ülkeleri	976	35.822
AB 27	2.273	30.958
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.491	19.807
Kuzey Afrika	338	16.797
DiŐer Afrika Ülkeleri	601	4.336
Kuzey Amerika	389	1.503
Güney Amerika	70	521
Orta Amerika ve Karayipler	13	348
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	24	91
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş eŐitli Ülkeler	0	0
Genel Toplam	13.491	163.336

B) YURTDIŞI YATIRIMLARIN ÜLKELERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- YURTDIŞI YATIRIMLARDA İLK 30 ÜLKE

T.C. Ticaret Bakanlığı'nca yapılan anket çalışması sonucunda, 2022 yılı sonu itibarıyla toplam 128 ülkede doğrudan Türk yatırımı bulunduğu görölmektedir. İlk 30 ülkedeki yatırımların adedi toplam yatırım sayısının % 67,2'sine, sermaye pozisyonu ise toplam sermaye pozisyonunun % 97,1'ine tekabül etmektedir.

TABLO 8. TÜRK YATIRIMLARININ BULUNDUĞU İLK 30 ÜLKE

Ülkeler	Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)
Hollanda	189	21.238.600.364
Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda)	86	4.450.711.972
Jersey	4	2.968.227.119
Almanya	166	2.887.538.677
Amerika Birleşik Devletleri	171	2.683.571.678
Malta	31	2.028.158.558
Avusturya	8	1.761.967.354
Rusya	101	1.566.166.448
Cezayir	14	1.419.578.841
Kazakistan	61	1.007.215.083
Lüksemburg	15	683.290.626

Belçika	15	656.517.388
Arnavutluk	13	641.861.014
İsveç	7	481.633.017
İsviçre	30	473.175.607
Azerbaycan	32	460.916.104
Bulgaristan	39	404.740.620
Kıbrıs (K.K.T.C.)	63	359.867.156
Birleşik Arap Emirlikleri	44	349.340.770
İran	8	313.089.625
Irak	28	312.514.593
Sırbistan	20	306.762.891
Romanya	68	304.687.649
Bosna Hersek	14	298.654.941
Makedonya	32	277.592.483
Malezya	9	264.234.648
Gürcistan	44	209.068.246
Kosova	14	161.840.959
Pakistan	17	157.909.404
Çin	27	157.018.822
Genel Toplam	1.366	49.286.452.658

2- ÜLKELERE GÖRE ÖN PLANA ÇIKAN SEKTÖRLER

TABLO 9. İLK 10 ÜLKEDE BAŞLICA SEKTÖRLER

Ülkeler	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)
Hollanda	20.432.790.644
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	18.701.256.566
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	1.240.546.811
64.3 Trustlar fonlar ve benzeri mali varlıklar	490.987.267
Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda)	4.196.387.689
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	3.924.785.658
62 Bilgisayar programlama danışmanlık ve ilgili faaliyetler	173.641.958
46 Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	97.960.072
Jersey	2.968.227.119
06 Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı	2.968.035.922
49 Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	191.197
Almanya	2.968.227.119
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	2.133.689.864
32 Diğer imalatlar	315.377.282
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	120.104.073

Malta	1.973.276.866
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	1.694.035.167
50 Su yolu taşımacılığı	143.190.311
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	136.051.388
Avusturya	1.762.103.412
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	1.761.100.076
46 Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	591.367
79 Seyahat acentesi tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler	411.969
Amerika Birleşik Devletleri	1.709.034.666
64.3 Trustlar fonlar ve benzeri mali varlıklar	675.629.700
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	606.231.437
24 Ana metal sanayii	427.173.529
Cezayir	1.349.793.425
24 Ana metal sanayii	1.220.529.825
13 Tekstil ürünlerinin imalatı	80.308.557
17 Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	48.955.043
Rusya	1.170.045.684
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	489.788.771
47 Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	476.473.469
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	203.783.444
Kazakistan	580.805.478
42 Bina dışı yapıların inşaatı	301.278.140
52 Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	152.838.756
45 Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı	126.688.582
Genel Toplam	38.711.636.201

C) YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖRLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirdikleri yurtdışı yatırımlarda finans ve sigorta faaliyetleri %70,2’lik payla ilk sırada yer almaktadır. Sözkonusu faaliyetlerin en ağırlıklı bölümünü ise holding şirketlerinin faaliyetleri teşkil etmektedir.

TABLO 10. YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	315	35.648.404.006
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	41	3.233.701.823
G. Toptan ve Perakende Ticaret	494	2.235.681.571
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	44	1.820.823.445
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	35	1.206.744.108
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	68	836.929.435
H. Ulaştırma ve Depolama	170	763.568.488
J. Bilgi ve İletişim	79	692.171.544
F. İnşaat	160	652.532.185
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	85	631.712.696
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	24	600.457.512
CN. Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat Sanayii	43	423.877.265
CH. Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	35	319.950.280
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	17	304.891.511
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	76	291.291.623
Q. İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	28	281.643.469
CL. Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	45	230.357.298
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	40	219.826.042
R. Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	7	127.268.708
CI. Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	11	71.043.021
CM. Ulaşım Araçları İmalatı	21	49.227.434
N. İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	35	41.325.279
M. Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	42	33.097.991
CC. Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	1	29.171.769
P. Eğitim	22	21.413.302
E. Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	6	9.847.258
A. Tarım Ormancılık ve Balıkçılık	11	9.540.756
CK. Makina ve Teçhizat (Başka Yerde Sınıflandırılmamış) İmalatı	7	9.236.863
CF. Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1	565.000
CD. Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı	3	-260.228
D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	68	-25.348.473
Genel Toplam	2.033	50.770.692.979

Özellikle Hollanda, Lüksemburg, Malta ve İrlanda’da kurulan ve uluslararası faaliyet gösteren firmaların para trafiğini kolaylıkla yapmalarına imkân tanıyan “özel amaçlı işletmeler”, Türk yatırımcılarınca da yoğun biçimde kullanılmaktadır.

Finans ve sigorta faaliyetlerini %6,4’lük payla madencilik ve taş ocakçılığı, % 4,4’lük payla toptan ve perakende ticaret, % 3,6’lık payla ana metal sanayii, % 2,4’lük payla gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı, % 1,7’lik payla tekstil ve giyim sanayii, % 1,5’lik payla ulaştırma ve depolama ve % 1,4’lük payla bilgi ve iletişim sektörü izlemektedir.

2- BAŞLICA YATIRIM SEKTÖRLERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

TABLO 11. İLK 10 SEKTÖRDE BAŞLICA BÖLGELER

Sektör / Bölge	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	35.622.110.977
AB 27	27.168.646.599
Diğer Asya Ülkeleri	256.760.172
Diğer Avrupa Ülkeleri	6.272.767.974
Kuzey Amerika	1.346.442.506
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	577.493.725
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	3.236.325.922
AB 27	26.370.399
Diğer Asya Ülkeleri	5.826.078
Diğer Avrupa Ülkeleri	3.000.273.148
Güney Amerika	43.005.604
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	160.850.693
G. Toptan ve Perakende Ticaret	2.139.385.997
AB 27	366.514.605
Diğer Asya Ülkeleri	319.201.565
Diğer Avrupa Ülkeleri	1.109.365.956
Kuzey Afrika	131.629.611
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	212.674.260
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	1.810.408.388
AB 27	72.463.268
Diğer Asya Ülkeleri	61.554.265
Diğer Avrupa Ülkeleri	28.687.501
Kuzey Afrika	1.220.529.825
Kuzey Amerika	427.173.529
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	1.227.810.163
AB 27	874.903.821
Diğer Asya Ülkeleri	275.045.948
Güney Amerika	1.160.000
Kuzey Amerika	-28.205
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	76.728.598

H. Ulaştırma ve Depolama	1.053.649.454
AB 27	704.512.581
Diğer Afrika Ülkeleri	60.460.005
Diğer Asya Ülkeleri	230.169.689
Kuzey Amerika	31.634.329
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	26.872.850
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	779.642.535
AB 27	90.499.207
Diğer Asya Ülkeleri	174.480.561
Kuzey Afrika	180.497.266
Kuzey Amerika	270.288.867
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	63.876.634
J. Bilgi ve İletişim	692.145.231
AB 27	316.461.989
Diğer Asya Ülkeleri	2.493.099
Diğer Avrupa Ülkeleri	269.651.829
Kuzey Amerika	11.192.782
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	92.345.532
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	631.476.587
AB 27	109.095.060
Diğer Avrupa Ülkeleri	112.139.174
Kuzey Amerika	401.445.586
Orta Amerika ve Karayipler	6.830.163
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.966.605
F. İnşaat	613.282.119
AB 27	78.121.933
Diğer Asya Ülkeleri	300.753.658
Diğer Avrupa Ülkeleri	126.084.325
Kuzey Afrika	66.515.477
Kuzey Amerika	41.806.725
Genel Toplam	47.806.237.372

**T.C. TİCARET
BAKANLIĞI**

Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü
Ankara, Temmuz 2023

Bu çalışmada yer alan bilgiler herhangi bir resmi
istatistik niteliğini haiz değildir.